

דרשות אל עמי

ימים נוראים וחגי תשרי

הרב משה אביגדור עמיאל זצ"ל
רבה של תל אביב יפו (תרצ"ו-תש"ה)

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

מפעל
כתבי הרב
עמיאל

תוכן העניינים

13.....	על המחבר
15.....	אל הקוראים
19.....	ימים נוראים
21.....	א. ואל כליך לא תתן
26.....	ב. קערה מלאה וקערה ריקה
32.....	ג. לא נתתי ממנו למת
40.....	ד. תכלה שנה וקללותיה
45.....	ה. אתם נצבים
51.....	ו. על שלשה דברים
57.....	ז. קומי רני בלילה
68.....	ח. במסתרים
74.....	ט. לשמוע קול שופר
78.....	י. זכרון תרועה
83.....	יא. ראש השנה ויום הזכרון
88.....	יב. קרע שטן
94.....	יג. הלוח הישן והחדש
98.....	יד. תשליך
106.....	טו. רחל מבכה על בניה
112.....	טז. ותשמע הארץ
120.....	יז. מידת הדין ומידת הרחמים
131.....	יח. ועתה
140.....	יט. שובה ישראל
149.....	כ. ד' ה' א־להיך
159.....	כא. כי כשלת בעונך
166.....	כב. והשיב את הגזלה
178.....	כג. הן קרבו ימך למות
189.....	כד. ובחרת בחיים למען תחיה
201.....	כה. טהרת המחשבה
208.....	כו. המפלגות בישראל והתשובה שלהן
217.....	כז. התשובה והמשיח

224	כח. אחת בשנה
229	כט. אור זרוע לצדיק
234	ל. שחורה אני ונאווה
240	לא. לא שרירין ולא קימין
248	לב. שהחינו וקימנו
258	לג. יזכור
266	לד. הבורחים מאת ה'
272	לה. לשנה הבאה בירושלים

281 חג הסוכות

283	לו. ההידור והיופי לפי השקפת היהדות
294	לז. הסוכה - תשובה להטבע
304	לח. דיני האתרוג – וחוקי היופי
316	לט. חג הסוכות – ומלך המשיח
330	מ. הסוכה – והגלות
344	מא. ענני כבוד וסוכות ממש
357	מב. המאמינים והכופרים
374	מג. השארת הנפש של האומה הישראלית
392	מד. מדירת עראי לדירת קבע
400	מה. שישו ושמחו בשמחת תורה

**כאיל תערוג על אפיקי מים
כן נפשי תערוג אליך א־לוהים
צמאה נפשי לא־לוהים לא־ל חי.**

(תהילים מב, ב-ג)

א.

ואל כליך לא תתן

לפרשת כי תצא

"כי תבא בכרם רעך, ואכלת ענבים כנפשך שבעך, ואל כליך לא תתן"

דברים כג, כה

מעניי הרחצה של הנשמה

רבותי!

עוד מעט ותכלה שנה. כבר עברו עלינו משנה זו אחד עשר חודש, ועוד חודש ימים והשנה איננה, כאילו לא היתה כלל במציאות, ונוספה גם היא על ה"חסור" של חיינו הקצובים. עומדים אנו בבין השמשות של השנים ורואים, איך שהשמים מתקדרים בעבים יותר ויותר מיום ליום, הלילה מתגדל והיום מתקטן, האילנות משירים את בגדי החמודות שלהם, השדות נעשים ערומים יותר ויותר והצפורים עפות מכאן בקול תאניה ואניה אל מדינות רחוקות מאוד.

והאם כל אלו אינם קוראים אלינו בקול גדול מסוף העולם ועד סופו: בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, חשבון עולמנו, מאין ולאן...

הנני רואה כעת בביהכ"ס הרבה פנים חדשות, שלא היו בכאן זה הרבה שבתות, ממעינות הרחצה באו, ממעיני הישועה, ששם שהו איזה שבועות, ושם, במעיני הרחצה יש שלשה "סיזונים" (עונות), וכעת, כנראה, כבר נגמר גם ה"סיזון" השלישי; אבל אם מעיני הרחצה של הגוף כבר מתחילים להיות נסגרים, הנה נפתחו עתה דוקא מעיני הרחצה של הנשמה, וגם הם ישתמשו למעיני הישועה, אם תרחצו שם את נשמותיכם היטב, היטב.

"והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" (דברים כג, יב). כל סוף שנה הוא ה"לעת ערב" של חיינו ושקיעת השמש שלנו, והאם לא כבר באה העת אחרי שכבר טבלנו מאה פעמים ואחת את גופנו במעינות רחצה שונים, להתחיל לטבול את נשמותינו ולשוב סוף סוף אל המחנה, מחנה השכינה של אלהי ישראל.

כרמו של הקב"ה

התבוננו היטב ותרואו, כי כל המחלות אשר עברו עליכם, שבשבילן הוזקקתם לבקש רפואה במעיני הרחצה, הנה סיבתן באה באמת לא ממקרי הגוף, אך ממקרי הנפש, שלא שמרתם את חוקי הבריאות שלה, כי באמת עולם גדול ורחב ידים ברא הקב"ה, ולא החסיר בו כל טוב בעד כל בריותיו, שמוצאות כולן את פרנסתן בכבוד ובהרוחה, אלא שקפחת בעצמך את פרנסתך ובזה אתה גורם לעצמך כל מחלה וכל תקלה וכל קטטה.

"כי תבא בכרם רעך" – "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו" (ישעיה ה, א), וכל העולם כולו הוא כרמו של הקב"ה כרם גדול שנטע בו כל עץ נחמד למראה וטוב להשכיל, והכרם הוא באמת כרם רעך, כמו שנאמר (משלי כז, י): "רעך ורע אביך אל תעזוב", הנה עליך לדעת כי: "ואכלת ענבים כנפשך שבעך" והכל יש לך משם מן המוכן, ולך צריך להיות רק פה לאכול, והרשות לך לאכול כמה שתחפוץ, עד כדי שביעה ועד בכלל, אך ביחד עם זה עליך לדעת, כי: "ואל כליך לא תתן". לחינם אתה רץ מבוקר ועד ערב, לחינם לא תתן תנומה לעיניך ולא תדע שבעה, כי לא תמצא לעולם מרגוע לנפשך, ואם יש לך מנה אתה רוצה מאתים, לחינם אתה צובר כסף לאלפים ולרבבות, כי כל אלה המה הבל הבלים, ואחת דבר ה' הבורא נפשות רבות כי: "ואל כליך לא תתן" כליך נקובים הם ככברה מלאים נקבים, נקבים, חלולים, חלולים, וכבולעם כך פולטם ומאומה לא ישאר בידך, "בגפו יבוא ובגפו יצא" (שמות כא, ג), וכמאמר חז"ל (קהלת רבה ה, כא): "אדם בא לעולם בידים קפוצות, כלומר, כל העולם כולו שלי הוא, ונפטר מן העולם בידים פשוטות, כלומר, לא נטלתי מן העולם הזה כלום".

אבל לכל הפחות, אם היינו יודעים ומרגישים בהכרה ברורה, כי: "ואל כליך לא תתן" אזי היינו יכולים לקיים את ה"ואכלת ענבים כנפשך שבעך" והיינו שמחים בחלקנו, ותמיד היתה הברכה מצויה בידינו, אבל, דא עקא, כי אנו רודפים דוקא למלאות את הכלים הנקובים, ובשביל זה אין אנו שבעים לעולם, והרדיפה אחרי המותרות מביאה לזה, שלא נשיג גם את ההכרחיות, כי זהו כלל גדול, שרק אז "ואכלת ענבים כנפשך שבעך" בעת שתדע כי "ואל כליך לא תתן".

קרנותיו קודמין לפרסותיו

וחכז"ל מספרים באגדתם על דבר אדם הראשון: "ת"ר, יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה, אמר: אוי לי! בשביל שסרחתי עולם חשך בעדי וחוזר לתהו ובהו, וזו

היא מיתה, שנקנסה עלי מן השמים. היה יושב בתענית ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו... עמד והקריב שור שקרנותיו קודמין לפרסותיו" (עבודה זרה ח, א).

ומה נמרצים המה הדברים האלה, שיש בהם בקורת חדה על כל בני אדם וחוה, שתמיד המה יושבים ובוכים ואינם מוצאים את אשרם בתבל.

הנה ליצני הדור מתלוצצים, שאם אנו שופכים דמעות כתנים בתפילת "ונתנה תוקף" הוא לא כל כך על ה"מי ימות", אך על ה"מי יחיה". ואמנם הרבה יותר מליצנות לבדה יש בזה, כי באמת אם נחשוב חשבוננו של עולם, אז נראה, כי לו היתה רק דאגת "מי ימות" בעולם, אזי לא היתה כלל הדאגה גדולה כל כך, ראשית, הרי "סוף אדם למיתה", ובעודנו הוא חי לו דאג אך להנאתו ולטובתו, בודאי היה מוצא כל אחד את חלקו המוכן לו בעולם הגדול ורחב ידים הזה, אבל הדאגה של "מי יחיה", זאת אומרת, שגם אחרי מותו ימצאו אנשים לאלפים ולרבבות, שיחיו ויתענגו על כל טוב, זאת אינה נותנת לו מנוחה. זאת ועוד אחרת, כי הדאגה של "מי ימות" היא רק דאגה אחת, הדאגה שהוא דואג על עצמו, אבל דאגת "מי יחיה" הרי היא דאגה אין סופית, כי הלא כמה וכמה מיליונים אנשים יש בתבל, ועל כל אדם שהוא פוגש בדרכו עליו להתעכב ולבכות עליו בדמעות שלישי: "מי יחיה"... והדאגה האין סופית זו מביאה באמת את האדם לבור שחת לפני עתו.

אכן מאין המקור לדאגת מי יחיה זו?

המקור הוא "מעץ הדעת" שבאדם, שכיון שאכלו אדם וחוה מעץ הדעת מיד "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערמים הם" (בראשית ג, ז) מפני שזו היא תכונתה של דאגת "מי יחיה", שכל אחד חפץ להתגדל על חברו, וכל אחד נכוה מחופתו של חברו (עפ"י בנא בתרא עה, א), אכן אז כשלא היו עוד חברים בעולם זולת בהמות וחיות, היו חפצים להתנשאות רק עליהן ואז פקחו את עיניהם וראו לתמהונם, שהמלבוש אשר עליהם, העור על בשרם, הלא הוא גם המלבוש של כל הבעלי חיים, אבל אם אז די היה גם בעלי תאנה, שיהיו שמחים בחלקם, הנה עתה שנתרבו בני אדם וחוה בעולם, במה נחשבים לו, להאדם, העלי תאנה, אם גם לחברו יש כזה. ושעל כן מיום ליום חדשים לבקרים יציצו כעשב השדה "מודות" (-אופנות) חדשות, ויש שהאדם מלובש עם כל שמונת בגדי כהונה של כהן גדול בשעתו, ובכל זאת הוא פוקח את עיניו ויודע כי ערום הוא.

וזהו שאמר, כי תיכף כשאכל מעץ הדעת שקעה עליו חמה, התחיל להרגיש, כי האורה ושמחה שלו פורחת ממנו כצל עובר וכחלום יעוף, שקעה עליו חמה והחושך מתגבר עליו מרגע לרגע.

וכשהתחיל לבקש את סיבת החושך הנורא הזה מצא, כי הסיבה העיקרית היא "שקרנותו קודמין לפרסותיו", הנה לכל שור יש גם פרסות כדי שיהיו לו במה לעמוד על הארץ, וגם קרנים כדי שיהיו לו במה לנגוח את כל מי שרוצה להפריעו ממנוחתו, אכן השורים שלנו הנה הפרסות שלהם קדמו בזמן להקרנים, שהרי עם הפרסות הם באים תיכף לאויר העולם, בעוד שהקרנים מתגדלות אחר כך, אבל השור של מעשה בראשית, שכולם בצביונם נבראו, הרי קדמו הקרנים להפרסות.

ודא עקא, שהאדם אחרי אכלו מעץ הדעת נעשו גם כן קרנותו קודמים לפרסותיו, לו דאג האדם ראשית כל על פרסותיו שלו למצוא מעמד בחיים, ולהשתמש בנגיחת הקרנים שלו רק אחר כך, כשיבוא מי להפריעו ממנוחתו, כי אז "יגעתי ולא יצאתי אל תאמין" (מגילה ו, ב), היה מוצא את פרסותיו ולא היה זקוק כלל לקרנותיו, אבל האמת היא להיפך "קרנותו קודמין לפרסותיו", עיקר העיקרים ושרש תענוגו בעולם הוא ההשתמשות בהקרנים, ובכל התולדות של קרן, כמו, למשל: "נגיחה, נשיכה, רביצה ובעיטה" (בבא קמא ב, ב), ורק אחרי שכבר כלה את כל חמתו, אזי יש שמתחיל לחשוב גם על דבר פרסות, על דבר איזה עמידה בחיים, אך על פי רוב לא יספיק לו הזמן כלל לבוא להפרסות, כי הלא יש כל כך בריות בעולם, שהוא מוכרח לקיים בהן את הקרן ותוצאותיו, ועוברים עליו כל ימיו והוא טרוד רק בגרסא של "שור שנגח את הפרה", בעוד שמהמסכתא "דרך ארץ", הדרך ארץ שלו, איננו יודע מאומה.

כל זה הוא רק באשר שהאדם שוכח את פקודת רבון העולמים: "ואל כליך לא תתן".

בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית

וחכז"ל דורשים על זה (בבא מציעא פז, ב): "'כי תבא' נאמר כאן, ונאמר להלן: 'לא תבוא עליו השמש', מה להלן בפועל הכתוב מדבר, אף כאן בפועל הכתוב מדבר... 'ואל כליך לא תתן', בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל", ומה חודרים ונוקבים הדברים האלה, אם נשים לב אל המוסר היוצא לנו מזה.

"פועלי דיממי אנן" (עירובין סה, א), ויש לנו בעה"ב טוב ומטיב המשלם לנו את שכרנו לפנים משורת הדין, ומקום העבודה הוא בכרם גדול, רחב ידיים, שלא יחסר מאומה בו, והעבודה כשהיא לעצמה, מה נעימה היא ומה מתוקה, אבל עלינו לבלי להסיח דעת אף לרגע, כי הכרם הוא כרמו של בעל הבית, ולא לנו הוא, כשיצאנו לאויר העולם כבר מצאנוהו בשלמותו, וכשנפטר מן העולם לא יגרע ממנו על ידי זה גם כן מאומה. אמנם

כאמור, הבעל הבית הוא בעל בית טוב ומטיב, רב חסד ורב להושיע, העומד תמיד על גבי הפועלים, ואומר להם בנעימות ובחן: "ואכלת ענבים כנפשך שבעך", שולחן ערוך לפניכם, ואכלו רעים ושתו דודים, וכועס הוא על מי שאינו ממלא זאת, כי "המצער עצמו מן היין נקרא חוטא" (ע"פ נזיר יט, א), אבל דוקא בשביל זה, שהבעל הבית הוא כל כך טוב, גם עלינו להיות בלתי רעים כל כך, ועלינו לדעת, שרק "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל", ואמנם זאת לפנים בישראל, שגם החולין שלנו היו על טהרת הקודש, ראשית בכורים היו שייכים להבעל הבית הגדול, כל פירותינו היו לטבל, טרם שהופרשו מהם החלק המגיע להבעל הבית, לא טעמנו משום דבר, טרם שברכנו את הבעל הבית.

אמנם זאת לפנים בישראל, אבל עכשיו?...

עכשיו, הננו מקימים במלואה את המצוה של "ואכלת ענבים כנפשך שבעך", ולא עוד, אלא שאנו עושים בזה עוד לפני משורת הדין ואוכלים אנו עוד יותר מכדי שביעה, אכילה גסה ממש, אבל מסיפא דקרא "ואל כליך לא תתן" איננו חפצים לדעת, ומכליו של בעל הבית אין אנו רוצים גם לחשוב.

והאם לא באה העת עכשיו, כשאנו עומדים כבר לפני קץ השנה, לחשוב מעט גם אודות זאת.

שימו לבבכם, סוף סוף, לזה!...

ב.

קערה מלאה וקערה ריקה

לפרשת כי תצא

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים כה, יז).
ובמדרש תנחומא (פרק ז): "כאן כתיב: 'זכור' ובשבת כתיב: 'זכור', שניהם שוין? אמר שלמה, (קהלת ב, טו): 'ואמרתני אני בלבי, כמקרה הכסיל גם אני יקרני, ולמה חכמתי אני אז יותר, ודברתי בלבי שגם זה הבל, כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם', אע"פ שכתוב בשבת 'זכור' ובעמלק 'זכור' אינן שוין. אמר שלמה: 'כמקרה הכסיל גם אני יקרני', משל למה הדבר דומה, למלך, שעשה סעודה וזימן את האורחים, נכנס הקערה לפניו מלאה כל טוב, אמר: זכור פלוני אוהבי, משקנח את הקערה אמר: זכור פלוני שונאי, אמרו לו אוהביו: זה הזכרת וזה הזכרת? אמר להם: זה הזכרתי על קערה מלא כל טוב וזה הזכרתי על קערה ריקה. כך השבת כתיב בה: 'זכור את יום השבת לקדשו' ולכבדו במאכל ומשתה וכסות נקיה, ובעמלק כתיב: 'זכור את אשר עשה לך עמלק', על מה אתה זוכרו? על שולחן ריקה, שנאמר: 'תמחה את זכר עמלק מתחת השמים'."

מספרים על הגאון ר"א מסלונים ז"ל שפעם אחת הביא לפניו איזה מחבר את חבורו, שהיה כולל פירוש מפורט על ספר קהלת, כדי שיתן את הסכמתו עליו, הגאון הזה כנודע, היה מבקר גדול על חבורים חדשים וקשה היה מאוד למחבר חדש להשיג את הסכמתו, אבל כשהגאון הנ"ל שם עינו בהחבור הזה, הנה תיכף כשעלעל בו איזה דפים, אמר בנחת רוח גדולה: ר' מחבר, אגיד לכבודו את האמת ומקצת שבחו בפניו, כי אמנם חכם גדול מאין כמותו הוא כבודו. המחבר הזה נהנה, כמובן, מזה הנאה גדולה, אבל מצא לנכון כנהוג להראות, כי לא רק חכם גדול הוא, אך גם עניו גדול הוא, ויאמר: יאמין לי רבי, כי לא מחכמתי היתירה חברתי את החבור הזה, אך היתה בזה סיעתא דשמיא וזכות אבות.

אכן הגאון הנ"ל התעקש ויאמר: לא ולא, ר' מחבר, אינני רואה בזה, לא סיעתא דשמיא ולא זכות אבות, אך פשוט כפשוטו חכמה גדולה. וכשהמחבר שאל לו, שיאמר לו ממה הוא מתפעל כל כך מחבורו, ענה לו בניחותא: הרי ידוע לכל, ששלמה המלך היה החכם מכל

אדם, ואתה בפירושך הנך מהפך אותו להשוטה מכל אדם ח"ו, ולהפוך את החכם היותר גדול להשוטה היותר גדול, לזה דרושה באמת חכמה יתירה למעלה מכח האנושי.

הלצה זו מבלי משים תעלה על לבנו בקראנו את המדרש הנ"ל, האם באמת קושיות ממין זה היו עולות על דעת החכם מכל אדם, האם באמת לא הבין את ההבדל בין 'זכור את אשר עשה לך עמלק' ובין 'זכור את יום השבת לקדשו', דבר שגם תינוק דלא חכים ודלא טיפש יוכל להבין בנקל את ההבדל ביניהם, גם בלי משל של קערה מלאה וקערה ריקה?

אכן נתבונן נא מעט על דרך החיים של בני אדם ונראה, כי אמנם גם אנו אפשר לנו לתת את הסכמתנו על שלמה המלך, כי אמנם חכם גדול היה...

שלשה שמות לאדם

חכז"ל במדרשם (קהלת רבה ז, א) על הפסוק בקהלת: "טוב שם משמן טוב" (ז, א), אומרים: "תני, שלשה שמות יש לו לאדם, אחד, שקוראין לו אביו ואמו, אחד, שקוראין לו חבריו ואחד, שקרוי לו בספר תולדות בריתו, וטוב מכולן זהו השם השלישי". ואותו המדרש נמצא גם כן במדרש תנחומא (פרשת ויקהל), אך בנוסח אחר בסופו: "שלשה שמות יש לו לאדם, אחד, שקוראין לו אביו ואמו, אחד, שקוראין לו חבריו, ואחד, שקרא לו עצמו, טוב מכולן זה, שקרא לו עצמו", אבל באמת, אם הנוסח שונה זה מזה, הנה הכונה אחת היא.

הנה חכז"ל מעידים, כי האדם קודם שיצא לאויר העולם מכריזים עליו מלמעלה: "טפה זו מה תהא עליה", וכבר אז נחקק גזר דינה של טפה זו, אם יצא ממנה חכם או טפש, ובכל זאת אחרי כך, כשכבר יצא האדם לאויר העולם ויבוא במגע ומשא עם הבריות, נעשה הדבר לבלתי מבורר כלל, כי כמה פעמים יקרה שאנו שומעים על איש אחד דעות שונות, יש אומרים שפלוני בן אלמוני הוא חכם גדול מאין כמוהו, ויש אומרים כלפי לייא, אדרבא, הוא הטפש היותר גדול, יש אומרים עליו, שצדיק הוא, ויש חולקים ואומרים, איפכא מסתברא. והסיבה לחלוקי דעות אלה פשוטה היא, כי אהבה מקלקלת השורה ושנאה מקלקלת השורה, וכל אדם, שבא עמנו במגע ומשא מעורר אצלנו רגשות שונים, למקצת הוא מעורר את רגש האהבה ולמקצת את רגש השנאה והצד השוה, שאצל אלו ואלו מידת הדין, לדון את חברם כמו שהוא באמת, לקויה ואין משפטם צודק. ובשביל זה אפשר מאוד, שגם השם שקוראין לו אביו ואמו, וגם השם שקוראין לו חבריו, שניהם רחוקים הם מאד ממידת האמת, מהשם שקורא לו עצמו, מהשם העצמי והאמיתי שלו.

אבל מתי יתודע באמת השם הזה השלישי, האמיתי? על זה באה הנוסחא האחרת: "ואחד שכתוב בספר תולדות בריתו", זהו השם שתוציא ההיסטוריה עליו, כי לאחר מותו ואחרי מות בני דורו, כשבטלה גם האהבה וגם השנאה, אז, רק אז, אפשר להוציא משפט צדק עליו, בלי שום שוחד ומשא פנים לא לכף זכות ולא לכף חובה.

מכאן, אולי המנהג להעמיד מצבה על המת, לא תיכף ביום קבורתו, אך אחרי י"ב חודש, מפני שהתארים אשר נכתוב עליו ביום קבורתו, בודאי לא יהיו צודקים. עליהם יהיה טבוע או החותם על אהבה או של שנאה, ששניהן, כאמור, מקלקלות את השורה. ורק לאחר י"ב חודש, ש"גזירה על המת, שישתכח לאחר י"ב חודש", ואז כשבטלה גם האהבה וגם השנאה, אז אפשר להעמיד את המצבה הראויה לו.

האדם הוא בשביל המצבה

כשמת האדם באים, כאמור, יורשיו ומציבים מצבה עליו: פה נקבר החסיד, הישר הנכבד וכו' וכו'.

אבל הכל חושבים, שהמצבה באה בשביל האדם הנפטר, בעוד, שהאמת היא להיפך, לא המצבה באה בשביל האדם, אך האדם בא בשביל המצבה.

כשאנו מתבוננים בדבר, אנו רואים, כי כל חיי האדם יש להם תוכן רק בשביל המצבה, אך כשם שאין פרצופיהם של בני אדם שונים, ואין דעותיהם של בני אדם שוות, כך אין חוש הטעם של בני אדם בענין המצבה שוה.

יש מצבות שונות, יש מצבה של עץ פשוט, של אבן, של מתכת ועוד ועוד, וכל המצבות הללו באות אחרי מיתה, אבל יש גם מצבות ממין אחר לגמרי, והן באות דוקא בחיים, ולא עוד, אלא שכל החיים באים רק בשבילן.

אם האדם לא יתן שנה לעיניו ותנומה לעפעפיו, ועובד כ"ד שעה ב"מעט לעת" בשביל לכלכל את בניו ובנותיו, הרי הוא עובד בעיקר הדבר בשביל המצבה, אלא, שרואה הוא את מצבתו בבניו ובנותיו, שישארו אחריו, ואם השני, שאין לו בנים ובנות, עקר וסריס מלידה ומבטן, וגם הוא אין לו מנוח בנפשו מרוב עמל ויגיעה, גם לו יש מצבה, שבשבילה הוא מוסר את נפשו, הלא היא המצבה של "קראו בשמותם עלי אדמות", והוא שמח לראות, איך ששמו רשום על הבתי חומה שלו, על בתי המסחר שלו וכדומה.

אכן באמת, גם היחידי סגולה, אנשי המעלה, שאינם עוסקים כלל בעולם הזה ומתרחקים מן הבצע, גם חייהם הם, הנה מעיקרא דדינא באים הם גם כן רק בשביל

המצבה, אלא שיש להם חוש טעם אחר בענין זה, יחידי סגולה כאלה יש שמפקירים את כל החיים, כדי להמציא איזו המצאה, שתקרא על שמם, או עוסקים ב"עשות ספרים הרבה אין קץ" והמה מחברים חבורים של כמה וכמה כרכים, והמה יושבים שבעה נקיים ומטבילים את עצמם ש"י טבילות לפני כל אות ואות, אבל באמת, עיקר העיקרים אצלם הוא שער הספר, שבו נרשם שמו בפירוש, שחור על גבי לבן, כדי שידעו כל העולם כולו, כי מתקיים בתבל פלוני בן אלמוני שכזה, אלא שלא נאה ויאה לבוא רק בשער הספר לבד, הוא מוכרח אגב אורחא להוסיף על השער הזה עוד כמה דפים של גוף הספר, וגם לאיש מצוין שכזה, הנה המטרה העיקרית היא איפוא המצבה.

בקיצור, המצבה היא לא בשביל המתים, אך בשביל החיים, או יותר נכון, שכל תוכן החיים הוא בשביל המצבה.

המצבה ובנינו וחורבנו של עולם

אכן, לכאורה, כל מיני המצבות האלה שפרטנו הרי המה מביאים ברכה מרובה לעולם, כי לולי זאת הרי לא נתקיים העולם, לא היה האדם פרה ורבה, לא היה עוסק בבנינו של עולם, לא היה מבקש המצאות חדשות ולא היה כותב ספרים חדשים וכדומה.

אבל אין טוב החלטי בעולם, והפסיכולוגיה של בקשת המצבות מביאה גם להרבה רעות בעולם. מצד אחד היא עוזרת הרבה לבנינו של עולם, ומצד השני היא מביאה גם לחורבנו של עולם, כי באמת מה היא הפסיכולוגיה של כל המלחמות שבעולם, אם לא בקשת המצבה של איזה יחידים תקיפי עולם, היחידים האלה מבקשים מצבה יותר גדולה ונהדרה, מצבה שתשאר לזכר עולם בהיסטוריה של כל העמים והלשונות, שכל תלמידי בתי הספר יהיו מוכרחים לשנן זאת בעל פה, ובשביל זה המה מכריזים מלחמה בעולם, מחריבים מדינות שלמות והורגים רבוא רבבה של בני אדם, והכל בשביל המצבה שלהם, ששם ישאר לזכר עולם.

הפסיכולוגיה של עמלק

ואם אנו מוצאים "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל" (שמות יז, ח), הלא אין ספק לנו, שפסיכולוגיה של מלחמה זו היתה אותה של כל המלחמות שבעולם, הלא היא תאות המצבה, ושעל כן לא לחינם אמרה התורה (שם שם, יד): "מחה אמחה את זכר עמלק", זו היתה מידה כנגד מידה, הוא רצה במצבה יותר גדולה משל כל אדם, ולעומת זאת ישאר בלי מצבה כלל, זכרו יהיה נמחה לגמרי.

אבל על זה שואל החכם מכל אדם באמת שאלת חכם:

”כאן כתיב ‘זכור’ ובשבת כתיב ‘זכור’, שניהם שוין?”

הנה מספרים על הגאון ר' חיים מולוז'ין ז"ל, שכשבא פעם אחת לבקר את הישיבה בלילה מצא שני אברכים, שישבו אצל הגמרא ושוחחו ביניהם בהתלהבות עצומה, וכששאל להם מדוע המה מבטלים את עתם בדברים בטלים? ענו, כי לא בדברים בטלים המה עוסקים, אך בענינים העומדים ברומו של עולם המה מתוכחים, איך למצוא עצה ותחבולה נגד היצר הרע שבאדם, וכל אחד יש לו בזה דרכים אחרים איך למחות לו "שתין פולסא דנורא". והשיב להם הגאון הזה, הידעתם מה יאמר על זה היצר הרע? הוא אומר יתוכחו הם כמה שיחפצו, איך לחלק לי מהלומות, אבל, בין כך ובין כך, המה בטלים מן הלמוד וזה הלא כל חפצו.

ולכאורה גם עמלק יוכל לאמר ככה, תכתוב התורה כמה שתחפוץ "מחה תמחה זכר עמלק" וכדומה, אבל בין כך ובין כך, אני נזכר בהתורה שתי פעמים, והתורה נעתקה לכל הלשונות שבעולם והמצבה שלי עומדת במעלה עליונה כל כך, ואיך לא אשמח בחלקי. אלמלא יצאתי למלחמה נגד ישראל, מי ידע ממני ומי זכר את שמי, ועל ידי מעשה רב זה שעשיתי הרי נשארתי למזכרת עולם.

”כאן כתיב ‘זכור’ ובשבת כתיב ‘זכור’, שניהם שוין?”...

תשובה כהלכה

אבל החכם מכל אדם מצא גם תשובה כהלכה לשאלה כענין זו.

כי באמת מעיקרא דדינא פרכא, מה שמדמים בני אדם, כי יוצאים הם ידי חובת מצבתם בזה, שיהיה רשום: פה נקבר פלוני בן אלמוני וכו', זו היא טעות גדולה.

רק אז יש באמת ערך להמצבה, אם אחרי ה"פה נקבר פלוני בן אלמוני" באה רשימה ארוכה של צדקה ומעשים טובים, שהביאו ברכה לעולם, אבל ה"פה נקבר" לבד איננו שווה מאומה.

המצבה היא רק כלי המחזיק ברכה, אבל צריך שיהא מחזיק ברכה, אכן אם הוא רק כלי ריק ואין שום תקוה שבזמן מן הזמנים אפשר יהיה למלאותו, איזה ערך יש לו!

"לזה הזכרתי על קערה מלאה וזה הזכרתי על קערה ריקה". אינו דומה זכור לזכור, ועמלק אמנם השיג מצבה, אבל ממין זה נוח לה שלא נבראה משנבראה, אמנם נשאר שמו לזכרון אבל לזכרון שהוא היה "עמלק ימח שמו"...

המצבה של השנה החולפת

וכשעומדים אנו היום בפרשת "כי תצא" לא רק בספר התורה, אך גם בספר החיים, השנה שנת... יוצאת ומתפרדת מאתנו לנצח ועלינו להעמיד מצבה לחיינו בשנה זו, שאמנם כבר באה העת לזה, ככל מצבה הנצבת אחרי י"ב חודש, עלינו לפשפש במעשינו ולהתבונן, איזו מצבה נשארה לנו ממנה, אם מצבה של קערה מלאה, או מצבה של קערה ריקה, אם מצבה של "זכור את יום השבת לקדשו", או מצבה של "זכור אשר עשה לך עמלק"...

הוי מה גדול הוא ההבדל בין "זכור את יום השבת לקדשו במאכל ומשתה נקיה", ובין ה"זכור את אשר עשה לך עמלק", והאם באמת אפשר לנו להתהלל בקדושת המאכל ומשתה והכסות נקיה שלנו?

נחפשה דרכנו ונחקורה...